

lepimi zelenimi gozdi in košeninami, a nahaja se tudi mnogo brezdrevesnih pustinj, odlikujočih se z obilnostjo solnatih rastlin. Tatra je sestavljena iz goli, raztrganih sten, ki se jako strmo vzdigujejo iz širokih dolin. Posebnosti tega gorovja so: njegove doline, ki se na gorenjem kraji končujejo v kotlino, njegova ostrá in ozka slémena, njegovi vrhovi, ki stolpom podobni molé k višku. Tudi je posebno znamenito, da to gorovje nema niti jednega lednika. Na visokej Tatri je mogo visocih gorskih jezer. Prebivalci visocih tatranskih gorá se imenujejo Goralí, po rodu Poljaci, o katerih najdete natančen popis v lanjskem „Vrtci“ na 57. stráni.

— 6.

Rimljani.

Rimljani so prebivali v Italiji. Italija je srednji večji poltok južne Evrope. Na treh straneh obliva srednje morje to lepo deželo. Zeló razširjeno gorovje sega od severa proti jugu. Med visokimi gorami razprostirajo se prijazne doline z rodovitnim poljem in s travnatimi pašniki in mnogo rečic vije se po lepih ravninah. Gorko solnce zori prelepo južno sadje in voljan zrak ohranja prebivalce zdrave in močne.

Rimljani so bili krepki po telesu in duhu. Največ so se pečali s poljedelstvom in živinorejo; celó najimenitnejši meščani so si šteli v čast, da so orali. A še bolj so bili bojaželjni, in so se celó imenovali sinove vojskega bogá. Želja po boji jih je peljala v neštevilne vojske, in mirni poljedelci so bili časoma hudi osvojevalci. Neustrašeni in pogumni so šli na sovražnika in so se strpljivo vojskovali, dokler niso zmagali. Najpred so si podjarmili vsa bližnja ljudstva. Potem so šli tako dolgo dalje, da so bili gospodarji vsej Italiji. Pozneje so si osvojili celó severno Afriko, záhodno Azijo in vso južnozáhodno Evropo, takó, da je njih oblast segala malo ne po vsem takrat znanem svetu.

Med zmaganimi so bili tudi izobraženi Grki, in ravno od teh so se Rimljani učili mnogih umetelnosti in znanosti. Med Rimljani so bili tudi slavni pésniki in zgodovinopisci, čigar dela še dandenes omiki dobro služijo.

Leta 395 po Kristovem rojstvu se je rimsko cesarstvo razdelilo v vzhodno rimsko ali grško cesarstvo z glavnim mestom Carigradom in v záhodno rimsko cesarstvo z glavnim mestom Rimom. Prvotna Italija je dandenes laško kraljestvo.

Kralj Samo.

Dolgo časa so zdihovali Slovani pod strašnim jarmom obrovskim, dokler jih nij otel neki Samo, izvrstni vojskovođ, mnogoletne, trde sužnosti 623. leta. V zmagovalnih bojih z Obri so otresli Čehi, Moravci in vsi korotanski Slovani (v Avstriji, na Štirskem, Koroškem in Kranjskem) obrovski jarem ter si izvolili svojega vojskovoda za skupnega kralja 627. leta. To novo slovansko državo napade 629. leta od zahoda frankovski kralj Dagobert, z namenom si jo podjarmiti, pa Samo potolée Dagobertovo ogromno vojsko pri Vogastisgradu (na levem bregu Mure na Štirskem) 630. leta in razširi poslej svojo državo tudi čez severne strani Česke in Moravske. Po Samej smrti 662. leta ki je bil

35 let preslavno vladal združenim Slovanom, razpadla je velika država zopet na več majhenih kneževin s posebnimi knezi. Tako je vladal na Českem neki Krok in po njegovej smrti Libuša, njegova hči, kakor se pripoveduje, jako učena, bistroura in duhovita kneginja, zaročena s Přemislom, od katerega se odvaja dinastija Přemisličev na Českem. Druga knežja rodovina je vladala Moravce na Moravskem, Avstrijskem in Ogrskem; druga zopet vse korotanske Slovane.

Evropa 1848. leta.

Strah izpreletava človeka, kadar o hudej uri buči grom po gorah in dolinah; neznana je nesreča, kadar se po silnej nevihti udere hudournik na rodovitna polja; a vse presega strah in groza, katera napade človeštvo, kadar se majéjo kraljevi prestoli, in se podirajo stebri stoletnih državnih pogodeb. Tak strašen vihar je pretresal 1848. leta staro Evropo, in ljudstvo se je treslo od gróze in strahú.

Hud vihar je pridrl s Francoskega, kjer so meseca februarja kralja iz dežele pregnali. Kakor električna iskra je ta novica prešinila vso Evropo, in ljudstva užé davno nemirna, začéla so se gibati. Tudi našej starej, čestitljivej Avstriji so njeni sovražniki prorokovali, da bode propala, a prišlo je vse drugače! Ni še minulo leto, in njeni najhujši sovražniki so premagani ležali pri njenih nogah.

Užé 1847. leta so na Laškem kovali nasprotne naklepe, in po zimi 1847 — 1848. leta je šla velika vojna na Laško, da bi nas varovala vstaje in sovražnikov. Prišla je pomlad 1848. leta, da plamen vstaje na jedenkrat bruhne na Laškem, Ogrskem in na Dunaji. Sardinski kralj, vidèč Avstrijo v stiski, plane v Lombardijo, in hrabri vojskovodja Radecki, ki združenim ustajnikom nij bil kos, umakne se v utrjeno Verono, ter za nekaj časa pripusti Lombardijo Sardincu. Tudi na Dunaji ta čas zavrè; cesar Ferdinand dobrotljivo prijenjuje, odpusti svoje ministre in obljubi ustavno vlado. Ogrski cesarja prisilijo, da jim privoli lastno ministerstvo. A ta privolitev prenarédi do dobrega razmere med Dunajem in Ogrskem, kakor tudi razmerje med Ogrsko in deželami, katere spadajo k ogrskej kroni. Tudi Čehi zahtevajo svojo od Dunaja neodvisno vlado. Poskušano vstajo nagloma zaduši knez Windischgrätz; a veliko nevarnejša je bila borba, katera je nastala med Ogrji in južnimi Slovani t. j. Hrvatji in Srbi. Ogrsko ministerstvo zanika njih tirjatve o ravnopravnosti, in Hrvatje s svojim banom Jelačićem vstajajo zoper peštansko vlado, in stranka, ki se poteguje za Avstrijo proti Ogrom, dobí tam prevago; a vendar so ogrski vojaki na strani peštanske vlade.

Meseca maja zapustí cesar Dunaj, in se preselí v Tirole; na Dunaji namreč nova vstaja zavrže podeljeno ustavo in cesar pokliče postavodajalni zbor 12. avgusta na Dunaj.

Med tem pa cesarska armada na Laškem slavno napreduje. Welden pripelje 12000 vojakov Radeckitu na pomoč. Radecki, ki je do sedaj vse sovražne napade hrabro odbijal, pomika se s svojo armado naprej in slavno zmaga Sardince pri Kustoci in Volti, in v 11. dneh zopet posede Milan in vso Lombardijo. Kralj Albert pa beží s svojo armado unkraj reke Tičine. Radecki ne gre za njimi, temuč Sardincem dovoli premirje.